

СТАНОВИЩЕ

**от проф. д-р Пламен Дойнов, Нов български университет,
за дисертационния труд на Лора Стоянова Динкова на тема
„Граници на човешкото в българската поезия от 20-те до 60-те
години на ХХ век” в професионално направление 2.1. Филология
(Българска литература - Българска литература от Освобождението
до Втората световна война) в Софийски университет „Св. Климент
Охридски“**

Представеният дисертационен труд на Лора Стоянова Динкова на тема „Граници на човешкото в българската поезия от 20-те до 60-те години на ХХ век” е в общ обем 255 страници и съдържа увод, пет глави, заключение и библиография. По своята тема, проблематика, структура и обхват текстът отговаря на изискванията за дисертационен труд в областта на литературознанието.

На пръв поглед темата на дисертацията изглежда очаквана и като че ли с достатъчно регистрирани опити за интерпретация през годините от водещи български литературни историци и критици. Разполагаме с множество монографии, статии и студии за творчеството на поставените на фокус петима поети. За Асен Разцветников, Никола Фурнаджиев, Атанас Далчев, Александър Вутимски и Александър Геров и по-специално за т.нар. екзистенциална проблематика в тяхната поезия, има натрупана солидна библиография, вкл. и през последните две десетилетия.

С какво Лора Динкова се стреми да бъде по-различна? Какви са интерпретационните предизвикателства, пред които се изправя? Какъв е научният проблем, който се опитва да разреши чрез тази докторска теза? Оправдано ли е свързването на точно тези поети в такава тематична рамка?

Както е посочено още в заглавието на труда, дисертантката се интересува от проблема за „границите на човешкото“ в поезията на петима поети, ситуирани предимно във времето между двете световни войни, но и след това. Изяснявайки основното понятие в уводната част (с. 24-45), Лора Динкова го очертава и чрез други понятия – лудост,

другост, смърт, битие, чрез категориите за време, двойничество, хаос и т.н.

Дисертационният текст се осъществява като цялостно концептуално разгръщане на няколко базисни идеи за *човешкото* и неговата (не)възможност. Поетите, които са обект на изследването се оказват представителни за тезата на Л. Динкова, доколкото се открояват чрез написани от тях творби за *гранични ситуации*. Те не просто „илюстрират“ изпитанията при преходите между тук и отвъд, между човешко и не-човешко, между идентичност и другост, между Аз и не-Аз, но и оставят нееднозначни художествени следи, отвеждащи към все по-отворени тълкувания, с множество алегорически отговори на въпроса за *човешката ситуация* между войните.

Така за безспорни могат да се приемат поне два от приносните моменти в дисертацията: 1. Това е „първо по рода си по-обстойно изследване на проблема за смъртта в българската междувоенна поезия“ (с. 39 от Автореферата); 2. Интертекстуалната интерпретация на лириката на Асен Разцветников и на Александър Вутимски е новаторски формулирана и проведена.

По-съществени колебания при възприемането на дисертационния текст произтичат от декларираната неколкократно от Лора Динкова *аусторичност* в изследователския ѝ подход. Тя настоява, че не бива четенето на конкретните автори и произведения да се съобразява единствено с „техния културен и литературен контекст“, а те „да бъдат положени в парадигмите на постисторическото (а понякога и постструктуралистко) философстване“ (с. 10). На друго място дисертантката твърди, че подходът ѝ „напомня за структуралистката идея“ (с. 18). Възползва се и от едно предложение на Дарин Тенев, който „избира модела като критическа основа за работа“. Според него, понеже моделът не се обвързва „изцяло теоретично с дадено произведение“, това му „позволява неизчерпаемия набор от налични теории, като по този начин се допуска надхвърлянето и излизането от границите на всяка отделна теория“ (с. 25). Доста последователно дисертацията се осланя на *извънвремеви* и разнопосочни теоретични ориентири. Директно се заявява, че „текстът е опит да не се съобразява с принадлежността на разглежданите творби

към конкретния период, а полага проблемите, които те поставят през включването им в темата за смъртта“ (с. 13).

Първо Лора Динкова признава, че творбите „не могат абсолютно да бъдат откъснати от епохата си“, но после се успокоява, че *проблемът за смъртта*, „както знаем, стои извън всяко време и течение“ (с. 10). Трябва да отбележим, че вероятно смъртта е „извън всяко време и течение“, но *проблемът за смъртта* едва ли, доколкото *всяко време и течение* предлагат различни подходи, проблематизации, осмисляния, езици и образи на и за смъртта.

Можем да определим доминиращия интерпретативен подход в труда по-скоро като *феноменологически* – с повишено внимание на анализа към осъзнатото преживяване на „границите на човешкото“ от лирическият герой в поезията на петимата поети. В предложената доста „подвижна“ теоретико-методологическа рамка разпознаваме една типична екзистенциалистка проблематика, която обаче се третира предимно с постекзистенциалистски теоретични инструменти.

Известно объркване предизвиква не докрай изясненият времеви обхват на темата на труда. В текста се говори ту „за прочити на българската поезия, вместена в периода 20-те–60-те години на XX век“ (с. 12) (впрочем това е обявено още в заглавието на дисертацията), ту за това, че „изборът на авторите и поетичните произведения е ограничен в периода 20-те–40-те години на XX век“ (с. 13-14). На стр. 17 дисертантката отбелязва, че разширяването на времевия диапазон до 60-те години в заглавието на труда се е наложило само заради вмъкването на Александър-Геролия дневник от 1968 г. Едва ли е само тази причината, защото редица от цитираните стихотворения именно на Геров – при това, ключови за темата на дисертацията, като „Път“ („Най-хубавото на смъртта...“) или „Мъка“ („Аз видях абсолютното нищо...“), са писани и публикувани за пръв път през 50-те години на XX век.

Това не е пренебрежимо времево несъответствие. Защото е известно, че проблемът за „границите на човешкото“ се изостря по специфичен начин именно през 50-те и 60-те години. В случая подценяването на историзма (*стар* или *нов историзъм*, все едно) не води до по-задълбочено разбиране нито на Геровите творби, нито на

творческото битие на Асен Разцветников след 1944 г. Още повече, че тъкмо в годините на ранната Народна република напреженията по оста *личност – колектив* придобиват специфични идеологически и класово-партийни измерения, които трудно могат да бъдат интерпретирани извън знанието за своеобразната биополитика и психополитика на комунистическия режим.

Библиографията на дисертацията като цяло е добре подбрана и богата. Но все пак би могло да се извърши поне позоваване на важната за темата на дисертацията книга на Иван Станков „Фигури на откъснатостта в българската литература на ХХ век“ (2011), с идеята ѝ за „двоемирността на българския Космос“ и за „традиционната двоемирност на българската картина за свят“. Много ценни биха били евентуални отпратки и към поместените в същата книга текстове „Удавниците на Разцветников“ и „Умирането като живеене у Александър Вутимски“. В теоретическия фон на дисертацията се усеща липсата и на „Човешката ситуация“ от Хана Аренд. Публикуваната през 1958 г. книга всъщност би дала известна автокорективна насока на докторската теза, защото проникателно историзира тъкмо ситуацията на човешкото съществуване през вековете.

Тези липси и пропуски обаче не са фатални за общото много добро равнище на предложения дисертационен труд. Той е умело написан, с ясно зададен теоретико-познавателен хоризонт и с коректно защитени научни тези.

Като имам предвид гореизложеното, предлагам Лора Стоянова Динкова да придобие образователната и научна степен в професионално направление 2.1. Филология, (Българска литература - Българска литература от Освобождението до Втората световна война).

31.01.2020 г.

проф. дфн Пламен Дойнов